

Kriget om Kosovo

– en kamp om makten över Europa

Efter kriget i Jugoslavien 1991-1995 började västmakterna förbereda ett nytt krig mot serberna. Kosovokonflikten ställdes i fokus.

Den kroatiska och den albanska nationalismen var de mest energiska nationalistiska rörelserna i Jugoslavien. Bägge hade under andra världskriget utgjort bundsförvanter till ockupationsmakterna på Balkan – Hitlertyskland och Mussolinis Italien. Även under 90-talet sökte de och fick stöd hos utländska makter i sin kamp mot den federala republiken.

Västmakterna skiljer noga mellan ”god nationalism” och ”dålig nationalism”. De stödde och uppmuntrade de nationalistiska utbrytarstaterna och deras etniska utrensning av serber. Samtidigt bekämpade de kraftfullt den serbiska nationalismen.

Den form av serbisk nationalism som framträdde på 80-talet var en reaktion på albanska och kroatiska krav och underblåstes av den ekonomiska krisen. Men den var inte etniskt exklusiv på samma sätt som den kroatiska och albanska. Serbien var och är fortfarande det mest multinationella området i det forna Jugoslavien, med 26 olika folkslag som lever fredligt tillsammans.

Någon etnisk fiendskap mellan serber och albaner fanns inte i andra delar av Serbien än i provinsen Kosovo och Metohia (som albanerna kallar Kosova). Inte heller i denna provins var motsättningsarna i grunden etniska, utan politiska. De berodde i första hand på de kosovoalbanska nationalisternas strävan att avskilja sig från övriga folkslag, göra provinsen exklusivt albansk och bryta ut den ur Jugoslavien. I detta syfte utövade de påtryckningar på serberna och andra

minoritetsfolk i provinsen, för att driva dem till att sälja sina egendomar och ge sig av.

Kosovo befriades 1912 från det ottomanska väldet av en serbdominerad armé. (Madeleine Albright har kallat detta för ”den serbiska ockupationen”.) Under andra världskriget anslöts provinsen till det Storalbanien som upprättades av Mussolini, men med partisanernas seger återgick den till Serbien och därmed till Jugoslavien.

Under krigsåren hade många albaner flyttat in i provinsen. Serbiska nationalist, cetniks, ansåg 1945 att de borde tvingas lämna provinsen för att dennas serbiska karaktär skulle tryggas, men när Titos partisanstyrkor, som hade verkat för enighet och samverkan mellan folken, bildade regering lät de dem stanna som fullvärdiga medborgare.

Kosovo var Jugoslaviens fattigaste provins om man räknar i BNP per capita. Provinsen var en del av Serbien men fick långtgående autonomi genom den konstitution som antogs 1974, efter starka påtryckningar från nationalistiska strömningar bland Jugoslaviens olika nationaliteter.

Författningen delade i praktiken republiken Serbien i tre delar. De autonoma provinserna Kosovo och Vojvodina fick mycket långtgående självstyre. De kunde agera helt självständigt i alla inrikespolitiska frågor och var inte underställda Serbiens regering. Däremot hade de stort inflytande över beslut som rörde övriga Serbien, vilket visade sig medföra problem, bland annat för att det undergrävde provinsens ekonomi.

Slobodan Milosevics regering genomförde 28 mars 1989 en författningsänd-

ring som avslutade Kosovos historiskt kortvariga autonomiperiod. Parlamentet i Belgrad återställde Serbiens statliga suveränitet över provinsen, det vill säga samma förhållande som rätt 1945-1974. Tre månader senare, 28 juni 1989 samlades en miljon människor på 600-årsdagen av det mytomspunna slaget vid Kosovo Polje 1389. Demonstrationen var en markering av den serbiska suveräniteten över Kosovo.

I juli skärpte de kosovoalbanska ledarna konflikten genom att förklara Kosovo självständigt, vilket ledde till en slutlig upplösning av parlamentet i Pristina. Den 18 oktober 1991 utropade de ett oavhängigt ”Republiken Kosovo”, som dock aldrig erkänts internationellt av något land. I Tyskland, där cirka 400 000 kosovoalbaner bodde, organiserades med västmakternas stöd en exilregering för ”Republiken Kosovo”. Presidentval anordnades i maj 1992 enbart för den albanska befolkningen och utan någon legal grundval, och författaren Ibrahim Rugova utsågs till ”president”. Den albanska befolkningen inledde en total bojkott av alla jugoslaviska val och institutioner.

Till skillnad från exempelvis kurderna i Turkiet hade kosovoalbanerna fulla medborgerliga rättigheter i Serbien och i Federativa Republiken Jugoslavien, inklusive rätten att använda sitt språk. De organiserade egna skolor med nationalistiska kursplaner och gav ut tidningar på albanska som hätskt agiterade mot samlevnad med andra folkslag och mot Jugoslaviens politiska instanser. Belgrad svarade med att skärpa poliskontrollen, men grep inte Ibrahim Rugova, som hela tiden stod under västmakternas beskydd.¹

Flera gånger under 90-talet försökte

Jugoslaviens regering förhandla med albanernas ledare om en lösning, men albanska politiker avvisade konsekvent varje form av autonomi. De krävde som en förutsättning för dialog att Serbien och omvärlden i förväg skulle gå med på att samtalen skulle leda till självständighet.

Daytonavtalet 1995 baserades på principen att de före detta jugoslaviska republikernas gränser skulle ligga fast och inte fick ändras. Bosnien och Hercegovina skulle bevaras som en sammanhållen statsbildning. Samma princip hade tidigare tillämpats för Kroatien. I bägge fallen hade denna princip gått emot de serbiska minoriteternas intressen.

Skulle samma princip tillämpas även beträffande Serbien? Albanska nationalisterna motsatte sig det och de mest extrema tog nu till vapen för att genomdriva sina krav. I februari 1996 bildades Kosovos Befrielsearmé (UCK) av exilalbaner, några med anknytning till narkotikahandel och annan brottslig verksamhet i Västeuropa.² Denna rörelse fick aktivt

stöd och uppmuntran av Tyskland och senare också av USA.

Albanien hade hamnat i kaos efter den kommunistiska regimens kollaps. Inbördesstrider hade medfört plundring av vapenförråd och vapnen strömmade nu över gränsen in i Kosovo. Landet hade blivit en militär bas för Nato och blev nu också ett uppmarschområde för UCK.

UCK är en sammansatt nationalistisk rörelse där traditionellt fascistiska rörelser och andra reaktionära och pro-imperialistiska krafter från början tog ledningen, däribland direkta arvtagare till andra världskrigets fascistiska miliser och den frivilliga SS-divisionen Skanderbeg som upprättats av nazisterna samt efterträdare till de högerinriktade albanska kakarebellerna som revolterade mot serberna för 80 år sedan. Skanderbegdivisionen var aldrig mycket till stridande styrka, men den tog aktivt del i inringningen och deportationen av provinsens få hundratal judar under Förintelsen. Divisionens kvarlevor bekämpade Titos partisaner vid krigsslutet och tog livet av

tusentals etniska albaner. Det är ingen tillfällighet att striderna mot UCK var särskilt intensiva i Drenicaområdet nordväst om Pristina, där partisanarmén i andra världskrigets slutskede 1945 tillfogades svåra förluster genom albanska uppror.

UCK tillämpade en fascistisk gerillataktik. De riktade sina väpnade attacker mot poliser, myndighetspersoner, serbiska flyktingar från Kroatien och Bosnien och albanska "förrädare", det vill säga albaner som accepterade en fredlig samlevnad

"UCK tillämpade en fascistisk gerillataktik..."

med andra folkgrupper och ville förhandla om en fredlig lösning på Kosovos problem. Strategin gick ut på att provocera fram en skärpning av konflikten för att förmå utländska stormakter att ingripa.

Samtidigt som UCK bildades, tillträdde Hansjörg Gaider som chef för den tyska underrättelsetjänsten

Bundesnachrichtendienst (BND). Ett av hans första beslut var att öppna en stor filial i Albaniens huvudstad Tirana. Tyska agenter etablerade ett nära samarbete med SHIK, BND:s albanska motsvarighet. De fick också information och politiskt stöd från BND:s kontor i Rom. Den tyska militära underrättelsetjänsten och tyska kommandosoldater tränade UCK och försåg organisationen med kommunikationsutrustning.³

Clintonadministrationen förefaller i början ha motsatt sig Tysklands stöd åt UCK eftersom USA:s ledare insåg riskerna för spridningseffekter på Balkan. USA:s ambassadör i Makedonien förklarade: ”Jag känner igen en terroriströrelse när jag ser den, och UCK är en sådan rörelse.”

En pensionerad fransk general och specialist på geopolitik, Pierre-Marie Gallois, hävdar att ”Förenta staterna utövade maximala påtryckningar på Tyskland för att de skulle sluta stödja UCK bakom scenen, och det gjorde även andra europeiska länder som Storbritannien och Frankrike”.⁴

Men USA ändrade snabbt strategi och satsade istället på att ta ifrån Tyskland initiativet. Washingtons främsta instrument var västalliansen Nato.

Den västliga försvarsalliansen Nato hade upprättats för att säkra USA:s kontroll över västra Europa efter andra världskriget. Sovjetunionens svar blev att upprätta Warszawapakten. Då Warszawapakten upplöstes i samband med Sovjetunionens sammanbrott stod Nato inför ett legiti-

mitetsproblem. Många trodde att även Nato spelat ut sin roll.

Men så var alls inte fallet. Det ursprungliga skälet för alliansens bildande kvarstod. För USA var det än viktigare att behålla greppet om de västeuropeiska länderna, vilkas ekonomiska styrka och samverkan ökade och på sikt kunde bli en utmaning mot amerikanska intressen.

Dessutom tillkom nu det nya behovet av ett militärpolitiskt redskap för att utvidga USA:s dominans över östra Europa, och även vidare österut, särskilt till den asiatiska delen av den så kallade

för att åstadkomma den uppslutningen.

Denna uppstramning i ledet åstadkom USA:s utrikesminister Madeleine Albright genom att gång på gång i allt skarpare ordalag hota Jugoslavien med bombningar om landet inte gick med på en ”fredsuppgörelse”. Efter upprepade hotelser framstod Nato som tvunget att visa sin ”trovärdighet” och ”beslutsamhet”.⁵

Milosevic hade inte motsatt sig fredsförhandlingar. Tvärtom hade hans regering upprepade gånger erbjudit sig att förhandla med de ledare som albanerna i Kosovo själva utsett. Flera delegationer på hög nivå

”Rambouillet var ingen fredskonferens, utan en uppvisning för omvärlden, iscensatt inför Natos 50-årsdag”

”eurasiska korridoren” från Turkiet över Kaukasus och området kring Kaspiska havet till de centralasiatiska provinserna Tibet och Xinjiang på Kinas väst- och sydvästgräns.

USA:s ambition var därför alls inte att upplösa Nato, utan att omforma alliansen i enlighet med de nya strategiska behoven. Från Tyskland, Frankrike, Italien och andra länder fanns ett motstånd mot dessa planer och en strävan att skapa en europeisk militär självständighet.

Nato skulle ställas inför ett avgörande vägval vid alliansens 50-årsjubileum i april 1999. För USA gällde det att tvinga in sina allierade i en situation där de inte kunde motsätta sig USA:s ledande roll. Bombkriget mot Jugoslavien blev nödvändigt

reste till provinshuvudstaden Pristina i detta ärende, men de albanska ledarna vägrade var gång med olika förevändningar att förhandla. Ett skäl var förmodligen rädslan för repressalier från UCK.

Då USA kallade till ”fredsförhandlingar” i Rambouillet⁶, sände den serbiska regeringen en multietniskt sammansatt delegation med företrädare för de olika folkslagen i provinsen, däribland även albaner. Den etniskt albanska delegationen var handplockad av USA och dominerades helt av UCK-ledarna, medan de i Kosovo valda albanska företrädarna spelade en undanskymd roll.

Om det rört sig om verkliga fredsförhandlingar, skulle den serbiska delegationens detaljerade förslag åtminstone ha ägnats någon uppmärksamhet. Men det

togs över huvud taget inte i beaktande. Rambouillet var ingen fredskonferens, utan en uppvisning för omvärlden, iscensatt inför Natos 50-årsdag.

Den text som förelades Jugoslavien som ett ultimatum krävde att Serbien skulle låta Natos trupper få röra sig fritt över hela Jugoslavien. Den var, för att låna Henry Kissingers ord, en provokation och en förevändning för att börja bomba. De så kallade fredsförhandlingarna "bröt samman" just då alliansen hade alla förberedelser klara för bombkriget.

Vid sitt 50-årsjubileum i mars 1999 antog alliansens toppmöte i Washington en ny strategisk doktrin där tonvikten på territoriellt försvar ersattes av en ny doktrin inriktad på att kunna ingripa var som helst. Relationerna mellan Nato, Västeuropeiska Unionen (WEU) och en framtida militär EU-pelare reglerades också. WEU måste med dessa beslut uppfattas som en del av Nato även om det fortfarande finns hårda motsättningar inom alliansen.

Nato utvidgades också med tre nya länder, Ungern, Tjeckien och Polen, och nådde därmed fram till Vitrysslands gräns och inneslöt Pustan.

Bara någon vecka senare, den 24 mars, inledde alliansen sitt första storskaliga aggressionskrig. Nitton stater under ledning av USA angrep Jugoslavien, en suverän europeisk stat, som varken hade angripits eller hotat något annat land.

Detta var ett olagligt krig, ett grovt brott mot flera paragrafer i FN-stadgan och utan mandat från FN:s säkerhetsråd. Genom att på detta sätt nonchalera de principer som ligger till grund för den bräckliga folkrätten, slog

Clintonadministrationen an tonen för det kommande århundradet – makt är rätt och det är USA som har makten. Samtidigt inleddes en internationell kampanj för att riva upp grunderna för gällande folkrätt.

Avsikten var definitivt inte att detta angreppskrig skulle bli det sista. Tvärtom, det var mönsterbildande, en modell för framtida Natoaktioner på andra platser och en varning till världen. Nato skulle bli en global interventionsmaskin. Detta var det definitiva slutet på den europeiska efterkrigstiden.

Enligt den officiella mytbildningen hade Natos krig humanitära syften; det var ett ingripande för att förhindra "folkmord" på albaner. Detta är rena propagandalögner. Bombningarnas verkliga syften framgår av det programtal som USA:s president Bill Clinton höll 23 mars 1999, dagen innan han sände iväg de amerikanska flygstyrkorna för att inleda bombningarna:

"Om vi ska ha starka ekonomiska relationer som inkluderar vår möjlighet att sälja runt världen, måste Europa utgöra nyckeln. Ett starkt USA-europeiskt partnerskap – det är vad den här Kosovosaken egentligen handlar om."

Även bland dem som var emot Natos bombningar av Jugoslavien finns en utbredd föreställning om att kriget var ett misstag. Make no mistake, som Clinton brukar säga. Kriget var absolut inte ett misstag, USA:s och Natos ledare visste exakt vad de gjorde och vilka följder deras handlande skulle få.

Bombningarna mot sjukhus, flyktingkolonner och andra civila mål var inte heller några undantag, bombkriget riktades huvudsakligen mot landets infrastruktur och civila mål.

Ett av USA:s syften var också att skapa ekonomiska problem för EU-länderna och Jugoslaviens grannländer. Bombningen av broarna i Novi Sad hindrar trafiken på Donau för lång tid framåt. Och om den nuvarande regimen i Jugoslavien ersätts av en fogligare, kommer återuppbyggnaden av landet att bli en tung börda för de europeiska länderna.

Tyskland gjorde till en början ett visst motstånd mot Natos bombkrig, men gick inte lottlöst ur det. För första gången sedan andra världskriget accepterades tyska stridskrafter i en offensiv roll utanför landets gränser. Tyska trupper deltar i ockupationen av Kosovo och har tillförsäkrat landet viktiga delar av dess råvaror och industrier.

Eric Rouleau skriver i *Le Monde Diplomatique*:

"Trots mycket som skrivits om motsatsen är Kosovo av väsentlig betydelse både strategiskt, på grund av dess geografiska läge, och ekonomiskt. Det har den största koncentrationen av mineraltillgångar i sydöstra Europa. Det är en stor leverantör av bly och zink till Europa. Före 1990-talets kriser och krig producerade det 100 procent av Jugoslaviens nickel och 50 procent av dess magnesit (av vilket Jugoslavien är världens tredje största producent). Det har också stora resurser av koppar, järn och kol. Det är ingen till-

fällighet att Kosovo var ett mål för erövring från romerska tider till Tredje Riket. De ottomanska och österrikisk-ungerska imperierna kämpade om kontroll över territoriet, som har ockuperats fyra gånger av germanska arméer under de senaste 300 åren.”⁷

Tack vare Jugoslaviens motstånd mot Natos angreppskrig, lyckades alliansen inte få igenom sina krav att hela landet skulle ockuperas av Nato-trupp. Inte heller fick de igenom sina krav att provinsen Kosovo och Metohija ska slitas loss från Jugoslavien. Den folkrättsliga grunden för fred blev FN:s säkerhetsråds resolution 1244.

Enligt denna resolution har KFOR-styrkorna och det civila organet UNMIK till uppgift att trygga möjligheterna för alla flyktingar och fördrivna personer att ohindrade återvända, skapa en säker miljö, slå vakt om provinsens multi-etniska, multi-konfessionella och multikulturella karaktär och säkra de grundläggande civila och administrativa funktionerna för att därigenom skapa förutsättningar för en politisk lösning innebärande väsentlig autonomi inom Federala Republiken Jugoslavien.

Men västmakterna saboterar denna fred

och försöker de facto avskilja provinsen från Jugoslavien. KFOR, UNMIK och FN:s generalsekreterares speciella representant Bernard Kouchner är direkt ansvariga för den situation av laglöshet och kaos som råder i provinsen. Dit hör omfattande brottslighet, stöld av statlig och privat egendom, terror, mord, bortrövanden och etnisk rensning av serbisk och annan icke-albansk befolkning. UCK har fördrivit större delen av icke-albanerna, över 350 000 människor utan att någon gripits eller åtalats för dessa brott.

Ur västmaktsperspektiv skulle man kunna säga att Kosovokonflikten nu är löst. Äntligen borde relationerna till

”Idag måste Sverige med kraft bekämpa USA:s och EU:s sanktioner mot Jugoslavien...”

Federativa Republiken Jugoslavien kunna normaliseras. Men nu har villkoren åter skärpts. USA:s senat antog i juli ”the Serbia Democratization Act of 1999” en amerikansk lag om åtgärder för att få bort Slobodan Milosevic från Jugoslaviens ledning. 100 miljoner dollar under 24

månader med början 1 oktober 1999 ska användas för att ”främja demokrati” i Serbien och Montenegro.

Nato och EU kräver att president Milo-sevic måste bort och att landet måste acceptera ”marknadsekonomi, demokrati och mänskliga rättigheter” – en eufemism som innebär att Jugoslaviens folk måste ge upp sin självständighet, sin suveränitet och alla sociala ambitioner. De internationella storföretagen och maffiaekonomin måste ges fritt spelrum. Landet måste inordnas i Nato som bas för fortsatt aggression österut. EU och USA arbetar vidare på att bryta upp Jugoslavien genom att underblåsa separatism i Montenegro och Vojvodina och skapa en av västmakterna beroende opposition i Serbien.

Sverige har tidigare fört en politik som syftat till att dämpa internationella motsättningar, bidra till konfliktlösning och verka för fred. Den politiken utgick från vårt eget lands intresse att stå utanför internationella konflikter. Idag måste Sverige med kraft bekämpa USA:s och EU:s sanktioner mot Jugoslavien. Snabba insatser krävs för att lindra den humanitära nöden i och bistå landet i dess uppbyggnad efter bombningarna. •

1. I Le Monde Diplomatique skriver Eric Rouleau: "France gave priority to dialogue with Ibrahim Rugova, twice elected president of the "Republic of Kosovo" in the semi-clandestine elections held in 1992 and 1998. Rugova was an advocate of compromise, preferring 'ten years of negotiations to ten minutes of war'. At the same time, Paris kept its distance from KLA leader Hacim Taci, whom it considered a dangerous troublemaker." <http://www.monde-diplomatique.fr/en/1999/12/?c=04rouleau>

2. Då polisen i Oslo i juli 1998 beslagtogs 11 kg heroin, värderat till på gatan 30 miljoner kronor,

konstaterade norsk och svensk polis att etniska albaner stått för 80 procent av all beslagtagna heroin de senaste två åren. Norsk TV frågade chefen för den svenska polisens narkotikarotell Walter Kegö vad pengarna används till, och han svarade: "Vi vet säkert att dessa pengar används för deras så kallade befrielsekamp."

3. En sammanställning av källor finns under rubriken "Kosovo Liberation Army: Tool of Imperialism and Drug Money", <http://www.eroj.org/urbiorbi/Yugoslavia/kla.htm>

4. The European 1 oktober 1998, http://suc.suc.org/news/world_articles/euro100198.html

5. Se Peter Gowan: The Twisted Road to Kosovo.

6. Om Rambouillet, läs Kjell Magnussons bok Rambouilletavtalet – texten, förhandlingarna, bakgrunden (Current Issues; Reports from the Centre for Multiethnic Research, Uppsala 1999). Även Diana Johnstones artikel "Hawks and Eagles: 'Greater Nato' flies to the aid of 'Greater Albania'", (<http://emperors-clothes.com/indexe.htm>).

7. <http://www.monde-diplomatique.fr/en/1999/12/?c=04rouleau> Beträffande det citerade avsnittet hänvisar Rouleau till Noel Malcolm, Kosovo: a Short History, Macmillan, London, 1998, sid. 4-7.